

Asia: VN/14603/2019-OM-2

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa sekä vankeuslain ja eräiden muiden seuraamusten täytäntöönpanosta annettujen lakien muuttamisesta

Klikkaa ja lisää väliotsikko

Lausunnonantajan yleiset kommentit esityksestä ja sen tavoitteista

Lain yhtenä keskeisenä tavoitteena on sen saattaminen vastaamaan vuoden 2015 muuttunutta tietosuojalainsäädäntöä (mm. rikosasioiden tietosuojalaki). Selvyyden vuoksi on perusteltua hoitaa tämä kokonaan uudella erityislailla sen sijaan, että muutoksia tehtäisiin lukuisiin muihin erityislakeihin. Kokonaisuutta selkiyttävänä tekijänä on nähtävissä myös se, että aiemmat viisi rekisteriä yhdistetään esityksessä pääosin yhdeksi rekisteriksi, joka jakautuu toiminnallisesti määriteltyihin kokonaisuuksiin, tietojoukkoihin. Yksilöintitiedot ja henkilötietojen käsittely kun toiminnon/tehtävän yhteydessä on yksilöity esityksessä seikkaperäisesti ja selkeästi.

Lakiesityksessä ehdotetaan tietojen säilyttämisaikojen lyhentämistä. Kyse on tietojen tarpeellisuusvaatimuksen täyttämistä ja tietojen käyttötarkoitukseen perustuvan linkaaren määrittelemisestä. Rikosseuraamuksen täytäntöönpanoa koskevat tiedot tulisi poistaa viimeistään viiden vuoden kuluttua viimeisen seuraamuksen suorittamisen päättymisestä. Kuitenkin niin kutsuttua muodollista täytäntöönpanoa koskevien tietojen enimmäissäilytysaika olisi edelleen kymmenen vuotta. Laissa olisi edelleen erityiset säännökset tietojen tarpeellisuuden tarkastamisesta. Tämä on jo yleisten tietosuojaperiaatteiden valossa oikean suuntaista ja helpottaa jo itsessään rekisterinpitäjälle asetetun osoitusvelvollisuuden täyttämistä.

Tarkkarajaisesti määriteltyjen tietojen saaminen muilta viranomaisilta teknisen käyttöyhteyden avulla tukee omalta osaltaan tiedonhallintalain tavoitteita ja vaatimuksia. Tietojen arkaluonteisuuden vuoksi on tärkeää, että näin luovutettavat tietosisällöt määritellään yksityiskohtaisesti. Näin voidaan myös vähentää tarvetta kirjavalle erityislainsäädännölle.

Kela rahoittaa parhaillaan hankevaroistaan AKO (Ammatilliseen kuntoutukseen ohjausprosessin kehittäminen vankien työllistymisen edistämiseksi) –hanketta. Hanke toteutetaan ajalla 1.2.2020-31.7.2022. Hankkeen toteuttavat Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Rikosseuraamuslaitoksen Mikkelin ja Jyväskylän yhdyskuntaseuraamustoimistot sekä Laukaan, Sukevan ja Sulkavan vankilat. Hankkeen tuloksena syntyy rangaistustaan suorittavien vankien ammatilliseen kuntoutukseen ohjauksen malli vankiloihin. Hankkeen yhteydessä esillä nousseita haasteita on esitetty Kelan lausunnossa.

Kelan näkemyksen mukaan vankilassaoloaika tulisi hyödyntää siten, että vangin vapautuessa hänen työ- ja toimintakykynsä olisi selvitetty ja arvioitu. Tämä mahdollistaisi tarvittaessa nopealla aikajänteellä vapautumisen jälkeen osallistumisen esim. ammatillisen kuntoutuksen palveluihin. Nyt lausunnolla olevan hallituksen esityksen lakimuutokset ja -ehdotukset tukevat monilta osin tätä tavoitetta. Kelan ja Risen välinen tietojen vaihto, lain tasolla säädetty yhteistyövelvoite rangaistustajan suunnitelman laatimiseksi ja muuttamiseksi ja sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluiden huomioiminen rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa, ovat kaikki ensi arvoisen tärkeitä keinoja vangin toimintakyvyn selvittämiseksi ja rangaistusajan suunnitelman laatimiseksi.

Lausunnonantajan kommentit keskeisistä ehdotuksista ja säännösehdoista

1. laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa

Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa 9 § koskee sosiaalihuollon tietojen käsittelyä. Kyseisen lain 13 §:ssä puolestaan säädetään siitä, ketkä ovat oikeutettuja näitä sosiaalihuollon tietoja käsittelemään. Kyseisen lakiluonnoksen pohjalta epäselväksi jää, katsotaanko Kelasta lain henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa 15 §:n perusteella saatavien arkaluonteisten tietojen kuuluvan näihin 9 §:n mukaisiin tietoihin, joita saavat käsitellä vai 13 §:ssä mainitut tahot Rikosseuraamuslaitoksessa?

Tällä hetkellä AKO-hankkeessa henkilöt, joita koulutetaan tunnistamaan asiakkaiden kuntoutustarvetta ovat Rikosseuraamuslaitoksen arjen ohjaustyössä mukana olevia työntekijöitä jotka edustavat sekä ohjaus- ja erityistyöntekijöitä että vankilan eri kuntoutusmuodoissa toimivia työntekijöitä (mm. työnjohtaja, ohjaaja, erityisohjaaja, rikosseuraamusesimies, apulaisjohtaja, rikosseuraamustyöntekijä, tukipartio-ohjaaja, sosiaalityöntekijä, psykologi ja päihdeohjaaja). Mikä on näiden eri henkilöryhmien oikeus saada kuntoutustarpeen tunnistamisen osalta tarpeellisia tietoja jatkossa?

Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa 15 § koskee oikeutta saada tietoja muilta viranomaisilta ja tiedonantovelvollisilta. Hallituksen esityksen mukaan kyseiseen pykälän välttämättömien tietojen joukkoon lisätään lainmuutoksen yhteydessä tiedot vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan käyttämistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, työkokemuksesta, toimintakyvystä ja päihdeongelmasta. Tämä on kannatettava muutos, joka mahdollistaa ajankohtaisen tiedon henkilön toimintakyvystä ja samalla edistää henkilön kuntoutuksen tarpeen selvittämistä. Jotta kyseisen 15 §:n perusteella pyydettävät ja luovutettavat tiedot kattaisivat myös kaikki kuntoutusta koskevat tiedot, esittää Kelan Kuntoutusryhmä kyseisen pykälän täsmentämistä. 15 §:ssä käytetään termiä ”sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut”. Tähän

tulisi lisätä myös kuntoutuspalvelut, jolloin se kattaisi eri tahojen, mukaan lukien Kelan, järjestämän lääkinnällisen kuntoutuksen ja myös ammatillisen kuntoutuksen palvelut. Kela esittää, että pykälässä käytettäisiin sanamuotoa ”sosiaali- terveydenhuolto- ja kuntoutuspalvelut”.

Lainmuutoksen seurauksena 15 §:n 2 momentin 3 kohtaan lisättävät tiedot koskien vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan käyttämistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, työkokemuksesta, toimintakyvystä ja päihdeongelmasta saadaan jatkossa suoraan lainsäädännön nojalla, kun kyseiset tiedot on aiemmin saatu tuomitun kirjallisen suostumuksen perusteella. Tämä on hyvä uudistus.

2. hallintolain soveltaminen

-

3. yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon aloittaminen

-

4. sakon maksaminen vankilassa

-

5. rangaistusajan suunnittelu

Vankeuslain 4 luvun 6 § koskee rangaistusajan suunnitelmaa. Pykälän mukaan rangaistusajan suunnitelma sisältää tiedot 1) vangin sijoittamisesta rangaistusaikana, 2) toiminnasta ja tuomitun elämänhallintaa edistävästä tukitoimenpiteistä rangaistusaikana, 3) yhteydenpidosta vankilan ulkopuolelle, 4) vapauttamisesta ja vapautumisvaiheen tukitoimenpiteistä. Yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan vapauttamisvaiheen tiedot kattaisivat esimerkiksi ehdonalaisen vapauttamisen ajankohdan, valvotun koevapauden suunnittelun sekä vapautuessa tarvittavien tukitoimien suunnittelun. Huomioon tulisi ottaa esimerkiksi asuntoasiat ja sosiaaliturva ja vapautumisen jälkeen mahdollisesti tarvittavat sosiaali- ja terveydenhuolto- ja kuntoutuspalvelut.

Kela ehdottaa, että yksityiskohtaisiin perusteluihin lisätään myös kuntoutuspalvelut näkyviin, jotta niiden merkitys ei unohdu vapautuessa tarvittavia tukitoimia suunniteltaessa. Ammatillinen kuntoutus ei sisälly määritelmään ”sosiaali- ja terveydenhuolto- ja juuri ammatillinen kuntoutus on usein ajankohtainen tilanteessa, jossa vankeus päättyy. AKO-hankkeessa esiin on noussut, että tällä hetkellä ammatillisen kuntoutuksen suunnitelma yleensä puuttuu rangaistusajan suunnitelmasta ja sen saaminen osaksi suunnitelmaa olisi ensiarvoisen tärkeää. Ammatillisen kuntoutuksen tulisi olla mukana jo siitä alkaen, kun vanki käy alkuhaastattelussa rikosseuraamustoimistossa ja sovitaan vankilaan tulopäivä ja aloitetaan rangaistusajan suunnitelman laatiminen. Kelan näkemyksen mukaan yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi käyttää termin ”sosiaali- ja terveydenhuolto- ja kuntoutuspalvelut” sijaan termiä ”sosiaali- terveydenhuolto- ja kuntoutuspalvelut”.

Vankeuslain 4 luvun 7 § koskee suunnitelman laatimista, muuttamista ja täsmentämistä. Säännöksen mukaan olosuhteiden muuttumisen tai muun siihen rinnastettavan hyväksyttävän syyn vuoksi Rikosseuraamuslaitos voi muuttaa rangaistusajan suunnitelmaa. Kelan näkemyksen mukaan olosuhteiden muuttumiseksi tai siihen rinnastettavaksi syyksi tulisi katsoa myös vangin terveydentilassa tai toimintakyvyssä tapahtuva muutos, joka edellyttää suunnitelman muuttamista tai täsmentämistä. Selkeyden vuoksi Kela esittää asian kirjaamista pykälän yksityiskohtaisiin perusteluihin.

Vankeuslain 4 luvun 7 §:n 3 momentin mukaan suunnitelma valmistellaan ja sitä täsmennetään yhteistyössä vankeuteen tuomitun kanssa. Rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin oltava yhteistyössä tuomitun suostumuksella hänen koti- tai asuinkuntansa sosiaali-, terveys-, asunto- sekä työvoimaviranomaisten, muiden viranomaisten sekä yksityisten yhteisöjen ja henkilöiden kanssa. Tällä hetkellä Kela ei yleensä ole toimijana mukana kun tehdään rangaistusajan tai vapautumisajan suunnitelmia. Kelaa ei välttämättä osata ajatella tahoksi, jonka olisi syytä olla mukana suunnitelmia laadittaessa. AKO-hankeessa esille on noussut, että vankiloissa ja Risessa ei tunneta Kelan ammatillisen kuntoutuksen palveluja eikä tiedetä kenellä näihin palveluihin on oikeus. Myös kuntoutustarpeen tunnistamisessa on puutteita. Edellä mainituista syistä Kelan esittää, että kyseisen vankeuslain 4 luvun 3 momenttiin nostettaisiin esiin yhteistyön tekemisen tärkeys Kelan kanssa muun muassa kuntoutustarpeen selvittämiseksi.

6. kurinpito ja velvollisuuksien rikkominen

-

7. päihteettömyyden valvonta

-

8. voimakeinojen käyttö

-

9. valvotun koevapauden edellytysten selvittäminen

-

10. päätösvalta

-

11. muutoksenhaku

-

12. muut muutosehdotukset

-

Lausunnonantajan kommentit esityksen perustuslainmukaisuudesta

-

Lausunnonantajan muut kommentit

-

Lemettinen Petri
Kansaneläkelaitos